
เทคโนโลยีการสื่อสารกับการศึกษา

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาด

เรื่องพัฒนาการของการสื่อสารที่จะโยงเข้าหาเรื่องพัฒนาการทางการศึกษานั้น ในเบื้องต้นผมใคร่ขอเรียนทบทวนถึงพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งพอจะสรุปได้ว่าในเรื่องการสื่อสารระหว่างมนุษย์ในสังคมมนุษย์นั้น พัฒนาการในแง่ของการสื่อสารคงจะแบ่งได้เป็น 5 ช่วง ในช่วงแรกซึ่งเป็นระยะยุคดึกดำบรรพ์นานมาแล้ว คนพยายามที่จะพัฒนาภาษาขึ้นใช้เพื่อการสื่อสารระหว่างกันซึ่งส่วนมากก็จะเป็นเรื่องคำพูด กิริยาท่าทางและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ตอนนั้นการสื่อสารคงจะเป็นในรูปที่เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่จะต้องมีการพบปะถึงจะสื่อสารกันได้ ถ้าพูดในภาษาปัจจุบันก็คงจะเป็นการสื่อสารทางไกล ไม่ใช่ทางไกล ในช่วงต่อมาได้มีการพัฒนาระบบการเขียน โดยที่ได้มีการคิดตัวอักษร เช่น อย่างในบ้านเราก็อีกเพียงผลอง 700 ปี ลายสือไทยไป เมื่อ 2 ปีที่แล้ว นับตั้งแต่เรามีตัวอักษรขึ้นใช้ประโยชน์ในการสื่อสาร ก็ถือว่าเป็นพัฒนาการที่ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งถ้ามองทั่วโลกก็จะเห็นได้ว่าเรื่องของการคิดตัวอักษรขึ้นมาเป็นภาษาเขียนเพื่อการสื่อสารนั้นก็เพิ่งจะมีมาประมาณ 5,000 ปีมานี้เอง ช่วงต่อมาที่ถือว่าเป็นพัฒนาการของเทคโนโลยีที่สำคัญแล้วมีผลต่อการศึกษามาก ก็คือในช่วงกลางศตวรรษที่ 15 ที่มีการคิดเกี่ยวกับเรื่องการพิมพ์ ทำให้มีเรื่องหนังสือพิมพ์ เรื่องวารสาร เรื่องสิ่งพิมพ์ เข้ามาเป็นสื่อสำคัญของการส่งสารถึงกันและกัน แล้วก็เลยขยายวงที่ทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีการพิมพ์กลายเป็นการสื่อสารไม่ใช่ระหว่างบุคคลเท่านั้น แต่ว่าเป็นการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นมวลชนด้วย คือสามารถจะส่งสารอย่างเดียวไปถึงคนได้เป็นจำนวนมากเช่นในรูปของหนังสือพิมพ์ที่เราได้อ่านกันอยู่ทุกวัน ช่วงนี้เป็นช่วงที่ทางการศึกษาถือว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาเพราะทางการศึกษาได้นำเอาเทคโนโลยีทางการพิมพ์มาเป็นพื้นฐาน และประยุกต์ใช้เป็นเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยตลอด และมีได้ลดความสำคัญลงไปเลยในช่วงที่ 4 ซึ่งเกิดขึ้นในต้นศตวรรษที่ 19 เป็นช่วงที่มีการพัฒนาการสื่อสารทางไกลที่เรียกว่าโทรคมนาคม พร้อม ๆ กันนั้นก็ยังมีเทคโนโลยีการสื่อสารทางการกระจายเสียง คือมีเรื่องของวิทยุ มีเรื่องของโทรทัศน์เกิดขึ้นด้วย ช่วงนี้จึงเป็นช่วงที่อุดมสมบูรณ์พอสมควรในแง่ที่มนุษย์ได้มีเครื่องมือสื่อสารหลายรูปแบบหลายลักษณะ แต่ในช่วงนี้เอง ถ้าเรามองดูว่าทางการศึกษา ได้นำเอาสื่อสารโทรคมนาคมและการกระจายเสียงเข้ามาช่วยพัฒนาการทางการศึกษามากน้อยแค่ไหน ถ้ามองในสภาพของเมืองไทยเราใช้น้อย เมื่อเทียบกับการใช้เทคโนโลยีการพิมพ์ซึ่งเกิดขึ้นในกลางศตวรรษที่ 15 พุดง่าย ๆ ก็คือว่าเรายังอยู่ในช่วงที่ 3 ของพัฒนาการสื่อสารและเริ่มที่จะใช้พัฒนาการการสื่อสารช่วงที่ 4 อย่างจำกัดและยังไม่เต็มที่เท่าที่ควร ขณะนี้พัฒนาการทางการสื่อสารได้ก้าวเข้าไปสู่ช่วงที่ 5 แล้ว และช่วงที่ 5 ซึ่งเริ่มตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 20 คือเมื่อประมาณไม่กี่ปีมานี้เอง ก็คือช่วง

ที่ได้มีการเอาโทรคมนาคมกับคอมพิวเตอร์เข้ามาผสมผสานกันเดี๋ยวนี้เวลาที่พูดถึงโทรศัพท์ โทรศัพท์ก็สามารถที่จะสร้างเป็นชายของข่าวสารที่สามารถจะมีภาพก็ได้และสามารถที่จะใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารไม่ใช่เฉพาะระหว่างบุคคลต่อบุคคลแต่สามารถใช้สื่อสารระหว่างบุคคลกับมวลชนได้ ในช่วงนี้เป็นช่วงที่ตื่นตัวกันมากทั่วโลก และในวงการศึกษาก็ตื่นตัวกันมากกว่าทำอย่างไร เราถึงจะนำเอาพัฒนาการของการสื่อสารที่มีในสังคมหรือกำลังจะมีในสังคมมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางการศึกษาในช่วงนั้น ๆ เราเห็นได้ชัดว่าแนวโน้มทางด้านเทคโนโลยีทางการสื่อสารนั้นอย่างน้อยเห็นแนวโน้มได้ 3 ลักษณะ คือในลักษณะที่ 1 เทคโนโลยีการสื่อสารนั้นจะเป็นสื่อสารมวลชนมากขึ้นทั้ง ๆ ที่สื่อหรือการสื่อสารบางเรื่องเริ่มต้นในฐานะเป็นสื่อระหว่างบุคคล เช่นผมยกตัวอย่างเรื่องโทรศัพท์ แต่ก่อนนั้นเป็นเรื่องที่ใช้สื่อสารระหว่างบุคคลที่ต้องการจะใช้โทรถึงกัน แต่มาบัดนี้แม้โทรศัพท์ก็สามารถที่จะใช้เพื่อสื่อสารไปถึงคนจำนวนมากได้ โดยใช้เทคโนโลยีอื่นประกอบ แนวโน้มที่ 2 ที่เห็นได้ชัด ก็คือจากสภาพของสื่อซึ่งใช้เสียงเป็นการสื่อสารขณะนี้เริ่มจะเป็นเรื่องภาพมากขึ้น และเป็นการผสมระหว่างภาพกับเสียงมากขึ้น เช่นแต่ก่อนนี้และแม้ปัจจุบันวิทยุ ก็คือเรื่องเสียง พอมีโทรทัศน์ก็เป็นทั้งเสียงและภาพ โทรศัพท์แต่ก่อนก็เป็นแต่เรื่องเสียงเดี๋ยวนี้โทรศัพท์ก็จะเป็นทั้งเสียงและภาพ ซึ่งเชื่อว่าสื่อทั้งหลายรวมทั้งคอมพิวเตอร์ด้วยก็เริ่มมาเล่นในลักษณะที่เสนอเป็นภาพมากขึ้นกว่าแต่ก่อน แล้วก็ไม่ใช่वादเท่านั้นเป็นสื่อด้วย จากแนวโน้มอันนี้ก็เห็นได้ชัดว่าถ้ารู้จักเลือกสื่อมาใช้ให้ถูกทางการศึกษาจะใช้ประโยชน์ได้มาก เพราะถ้าสื่อใดมีทั้งเสียงทั้งภาพและมีสื่อด้วยสื่ออื่นจะมีประสิทธิภาพในการใช้เพื่อการศึกษาสูง และที่สำคัญที่สุดแนวโน้มที่ 3 ที่เห็นชัดก็คือเรื่องของสื่อต่าง ๆ นี้ราคาถูกลง แต่ก่อนนั้นไม่ว่าคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าโทรทัศน์หรือแม้แต่โทรศัพท์ราคาแพงทั้งสิ้นแต่เดี๋ยวนี้ยิ่งพัฒนาไปมากเท่าไร ราคาก็ถูกลง อันนี้เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับบ้านเราในฐานะเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นประเทศที่ยากจน เราจะต้องคำนึงถึงเศรษฐกิจของเรื่องที่เราจะนำมาใช้อยู่ ถ้าแพงเกินกำลังผู้ใช้ถึงแม้ว่าเราจะมีความรู้ความสามารถเราก็คงไม่สามารถนำเข้ามาใช้ได้

ถ้าย้อนมาดูพัฒนาการทางการศึกษา จะเห็นว่าในบ้านเรา ก็ได้อาศัยความก้าวหน้าทางด้านการศึกษาสื่อสารเป็นส่วนประกอบสำคัญในการพัฒนาการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาทางไกลซึ่งเป็นเรื่องที่มีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้ใช้ระบบนี้เป็นระบบหลักในการอำนวยความสะดวกทางการศึกษาแก่ประชาชน ก็จะได้เห็นได้ชัดจนว่าได้เกาะเกี่ยวอยู่กับพัฒนาการทางด้านการศึกษาทั้งสิ้น เราคงเคยได้ยินเรื่องการสอนทางไปรษณีย์เมื่อสมัยมีกิจการไปรษณีย์ที่ใช้ได้กว้างขวางทั่วถึง ก็มีการสอนทางไกลในรูปแบบหนึ่งที่เกาะเกี่ยวอยู่กับบริการทางไปรษณีย์ก็คือเอาสิ่งพิมพ์ในรูปของตำราส่งไปให้ทางไปรษณีย์เพื่อให้ผู้เรียนเรียนได้ที่บ้าน เป็นการเรียนการสอนทางไปรษณีย์ ต่อมาเมื่อมีวิทยุก็มีหลายแห่งในหลายประเทศ บางแห่งเป็นมหาวิทยาลัยทางอากาศ มหาวิทยาลัยทางวิทยุก็โดยใช้สื่อวิทยุซึ่งเป็นสื่อเสียงสอนแล้วก็อาจจะมีสื่อสิ่งพิมพ์ประกอบด้วย ต่อมาเมื่อมีโทรทัศน์ในหลายประเทศก็มีสถาบันการศึกษาที่สอนทางโทรทัศน์ แม้แต่ญี่ปุ่นตั้งมหาวิทยาลัยเปิดที่หลังเราเพิ่งเปิดไปเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2528 นี้เอง เขาก็ชื่อว่ามหาวิทยาลัยทางอากาศ เนื่องจากประเทศเขาเรื่องสื่อโทรทัศน์นี่เรื่องธรรมดา เพราะครอบครัวคนญี่ปุ่นมีโทรทัศน์อย่างน้อย 1 เครื่อง ส่วนมากมีมากกว่า 1 เครื่อง เมื่อเป็นเรื่องปกติธรรมดาเขาก็บอกว่าเขาจะสอนทางโทรทัศน์ แล้วเขาก็ลงทุนสร้างสถานีโทรทัศน์ออกอากาศเอง ผลิตรายการเอง สำหรับเรื่องนี้นั้น มาถึงยุคปัจจุบัน ถ้าเหลียวไปดูพัฒนาการทางด้านการศึกษา การที่เราจะไปเกาะเกี่ยวกับการสื่อสารใดการสื่อสารหนึ่งเท่านั้น คงใช้ประโยชน์ไม่ได้เต็มที่ เราคง

จะต้องเกาะอยู่กับการสื่อสารหลาย ๆ รูปแบบที่เรียกว่า เป็นการใช้สื่อสารประสม อย่างที่มหาวิทยาลัยสุโขทัย- ธรรมมาธิราชเริ่มมาเมื่อ 7 ปีที่แล้วเราสำรวจตรวจสอบดูว่าในประเทศไทยเราเนี่ย การสื่อสารที่ได้พัฒนาไว้แล้ว เราไม่ต้องลงทุนอะไรใหม่และไม่ต้องลงทุนอะไรมาก สามารถหยิบฉวยมาใช้ประโยชน์ได้เลยมีอะไรบ้าง เมื่อ 7 ปีที่แล้วเราก็พบว่าเรามีวิทยุครอบคลุมเกือบจะทั่วประเทศ เรามีสถานีโทรทัศน์อยู่หลายช่อง สามารถ จะใช้เวลามาออกอากาศครอบคลุมพื้นที่ได้ดีพอสมควร เรามีการโปรษณีย์ที่ครอบคลุมทั่วประเทศสามารถ ที่จะใช้สำหรับส่งเอกสารและวัสดุการศึกษาถึงนักศึกษาได้ทั่วถึง เรื่องวิทยุทรานซิสเตอร์มีแม้กระทั่งเพลง สาวทรานซิสเตอร์ เพราะฉะนั้นก็คงไม่มีปัญหาที่ว่าคนไทยแม้แต่เด็กเลี้ยงควายก็สามารถจะมีทรานซิสเตอร์ และวิทยุทรานซิสเตอร์ก็มักจะมีเครื่องเล่นเทปเสียงติดอยู่ด้วย ถ้าเราใช้เทปเสียงประกอบมาก ๆ ผู้เรียน ก็คงไม่ต้องลงทุนอะไรมากเนื่องจากมีอุปกรณ์เหล่านี้อยู่แล้ว ชัดความสามารถในการผลิตก็มี เราก็เลย ประกาศออกไปว่าเราจะใช้สื่อประสมที่ประสมระหว่างสื่อสิ่งพิมพ์ ระหว่างเทปเสียง ระหว่างรายการวิทยุ ระหว่างรายการโทรทัศน์และอาจจะมีการสอนเสริมประกอบด้วยโดยให้มีโอกาสพบปะกับครูบาอาจารย์บ้าง ตามศูนย์บริการต่าง ๆ เท่าที่จำเป็น เมื่อมาทบทวนดูพัฒนาการของการสื่อสารมาถึงจุดนี้ เราก็เห็นว่าในประเทศ- ชาติของเรากำลังมีการนำเอาอุปกรณ์การสื่อสารอีกหลายรูปแบบเข้ามาใช้ เป็นเรื่องที่น่าแปลกใจ แล้วก็น่า น้อยใจนิด ๆ ที่ว่าการศึกษาเองไม่ค่อยได้คิดประดิษฐ์เทคโนโลยีขึ้นมาใช้ทางการศึกษาโดยเฉพาะ เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็เคยมีเครื่องช่วยสอนที่เรียกว่า Teaching Machine แต่ส่วนมากเรามักจะใช้วิธีเอาเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่คิดขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์อื่นประยุกต์เข้ามาใช้ เมื่อการศึกษาไปประยุกต์เอาเข้ามาใช้การศึกษาจึงเผชิญ ปัญหามาก เพราะเมื่อจะใช้เทคโนโลยีซึ่งเขาคิดเอาไว้ใช้อย่างอื่น คนก็มักจะไม่เข้าใจมักจะมองว่าการศึกษา เอาสิ่งเหล่านี้มาใช้ มันเป็นของฟุ่มเฟือยหรือเปล่า เช่น ตัวอย่างตอนที่ขอออกอากาศทางโทรทัศน์ คน เคยชินกับโทรทัศน์เพื่อกำล้างภายใน เพื่อละคร เพื่อโฆษณาสินค้า พอจะมาใช้ทางการศึกษาคนก็คัดค้าน บอกว่า มันจะเป็นของฟุ่มเฟือยหรือเปล่า มันจำเป็นหรือไม่จริงหรือคนจะเรียนได้ทางโทรทัศน์ แต่คนถูก มอมเมาด้วยรายการอื่นละก็เป็นไปได้พอจะเอาของดี ๆ เช่น การศึกษามาให้บอกไม่ได้ บางทีก็บอกแพง เหลือเกิน การศึกษานี้ต้องทำราคาถูก ทำราคาแพงไม่ได้ แต่ถ้าดูหนังฟังเพลงแพงเท่าไรได้ ไม่เป็นไร เพราะ ฉะนั้นเทคโนโลยีการสื่อสารจึงถูกใช้ไปเพื่อการหารชาบันเทิงไปเสียมาก แต่ที่จะใช้เพื่อประโยชน์ของการ พัฒนาพลังปัญญาของประเทศ ให้คนเฉลียวฉลาดรอบรู้ เราใช้น้อย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าเราเดินตาม พัฒนาการของการสื่อสาร แล้วเราไม่ค่อยได้คิด ที่จะนำการสื่อสารมาใช้เพื่อประโยชน์การศึกษาเองโดยไม่ต้องพะวงว่าคนอื่นเขาจะใช้สิ่งเหล่านี้กับเราหรือไม่

เมื่อเราเป็นคนเดินตาม ปัญหาก็คือว่าคนเดินนำเรานี้เขาจะต้องนำสิ่งเหล่านี้เข้ามา แล้วเราก็ฉกฉวย ใช้โดยพยายามประยุกต์ให้เหมาะสมกับเรื่องที่เราจะใช้ มาบัดนี้ก็เป็นที่น่าขันว่า เรื่องโทรทัศน์ช่อง 11 ก็กำลัง จะเกิด รัฐบาลก็ให้ตั้งเพื่อการประชาสัมพันธ์ของรัฐครั้งหนึ่ง เพื่อการศึกษาสักครึ่งหนึ่งของเวลา ในขณะเดียวกัันเราก็ทราบว่ามีเมืองไทยกำลังจะมีดาวเทียมของตนเอง เมืองไทยนี้กำลังจะมีโนนมีนี่ ได้นำ บนดิน ทาง อากาศก็แล้วแต่ส่งได้ทั้งสิ้น ทางด้านการศึกษาเราก็กำลังมองดูว่า ในหลักเกณฑ์ที่เป็นไปได้ เช่นชัดความพร้อม ความสามารถ การลงทุนผู้ใช้พร้อมจะใช้ไหม ในสิ่งเหล่านี้ ก็พอมองเห็นลู่ทางว่าเทคโนโลยีการสื่อสารหลาย อย่างที่ได้มีอยู่แล้วพัฒนาขึ้นแล้วสามารถจะประยุกต์มาใช้ได้ ผมขอยกตัวอย่างในหน่วยงานที่ผมรับผิดชอบ เรากำลังพิจารณากันอย่างจริงจังว่าประการแรกที่สุด เราคงจะต้องใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้มากขึ้น เพราะผลจากการออกอากาศตอน 6 โมงครึ่งถึง 2 ทุ่ม ด้วยความกรุณาของรัฐบาลที่อนุญาตให้ออกในเวลาสั้น

ได้และด้วยความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ สี่ปีที่ผ่านมาฉันพบว่ามีคนดู 5 - 6 ล้านคนและผลที่ออกมา ก็เป็นไปในทางบวกว่ามีประโยชน์ เพราะฉะนั้นเมื่อเราได้พิสูจน์ในรอบ 4 ปีนี้ ความพร้อมเราก็สูงขึ้น การจะออกอากาศให้มากขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์กว้างขวางขึ้นในเรื่องโทรทัศน์นั้น ก็เป็นของแน่นอน เมื่อมีช่อง 11 เวลาออกอากาศก็จะมีมากขึ้น นอกจากนั้นเรายังเห็นว่าเรื่องของการใช้ดีวีดีโอเทปหรือภาษา ของ มสธ. เรียกว่าภาพทัศน์เพื่อการศึกษา น่าจะเป็นเรื่องที่เป็นไปได้มากขึ้น ขณะนี้เดินไปตามท้องถนน จะมีดีวีดีโอคลับเกือบจะทุกถนนและเกือบจะทุกเมือง และถ้าเข้าไปดูว่าเขามีอะไรในดีวีดีโอคลับ ส่วนมาก ก็จะเป็นหนังกำลังภายในและเทพธรรษานั่นทั้งสิ้น ทางการศึกษา น่าจะก้าวเข้ามาทำเทปภาพทัศน์ที่มี ประโยชน์สำหรับการเผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมความรู้แก่ประชาชน ในแง่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ก็จะทำประกอบการเรียนการสอนในทุกกระดับและรวมทั้งของมหาวิทยาลัยเองด้วย เพราะขณะนี้ได้มีการ สำรวจเกือบทุกโรงเรียนมัธยมมีเครื่องเล่น โรงเรียนประถมก็มีมากขึ้นตามลำดับ แล้วก็ชาวบ้านที่มีเครื่อง อยู่กับบ้านก็มีกันมากขึ้นตามลำดับ ในไม่ช้าไม่นานเครื่องเล่นภาพทัศน์จะเป็นคล้าย ๆ กับวิทยุทรานซิสเตอร์ ในบ้านเรา เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่รู้จักเอาสิ่งนี้มาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาก็น่าเสียดาย ผมก็ไปถาม โรงเรียนต่าง ๆ ว่ามีเครื่องแล้วได้เล่นไหม ส่วนมากตอบว่าไม่ได้เล่นเพราะไม่มีเทปที่เหมาะสมจะเล่น ไม่มี เทปที่เหมาะสมที่จะให้นักเรียนดู ที่จะส่งเสริมการศึกษา ขณะนี้เรามีเงินซื้อเครื่อง แต่เราไม่มีขีดความสามารถ ที่จะสร้างเทปที่เหมาะสมขึ้นมาใช้ ผมก็เห็นว่าเป็นโอกาสดีที่เราอาจจะคิดถึงเทคโนโลยีเหล่านี้ ซึ่งมีอยู่ทุก ท้องถนนในขณะนี้ นำเข้ามาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาให้เต็มที่มากขึ้น หรือแม้แต่เทปเสียง ก็ต้องเสียใจ ที่จะพูดว่าคนในวงการศึกษาก็ยังไม่ได้ใช้เต็มที่เท่าไร ขณะนี้แม้แต่จำอวดยังอัดเทปขายได้หรือเทปของ พระพยอม ผมชอบฟังมากตอนเด็กเพราะแ่ก่ง่วงได้ดี แต่มีไหมเทปของนักการศึกษาที่เป็นเทปเสียงวางในแผง ในห้องตลาด ไม่มี แล้วจะโทษว่าไม่มีคนซื้อก็ไม่ได้ เพราะยังไม่มีใครคิดจะทำ เคยใช้กันมากหน่อยก็เป็น เรื่องการสอนภาษาแต่ว่าในเรื่องความรู้อื่น ๆ ไม่มี อย่างวันนี้มีการอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ก็อัดเป็นเทป เสียงออกจำหน่าย ผมก็เชื่อว่ามีคนซื้อเพราะเห็นไปขายกันอยู่ตามท้องถนนของบางท่านก็เห็นมีคนซื้อ เพราะ ฉะนั้นผมมองดูว่าเราคงไม่ต้องคิดไปไกลถึงโลกพระจันทร์อะไรกันมาก คิดถึงแต่เพียงว่าเทคโนโลยีที่ได้พัฒนาแล้ว นำเข้ามาแล้วนี่เราจะประยุกต์ใช้ทางการศึกษาได้อย่างไรก็เกินพอ อีกเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นเรื่อง ที่ ผมเอง เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ ก็คือเราเห็นจะต้องพิจารณาถึงเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ไม่ใช่เพียงเพื่อเอามาช่วยงานบริหารและงานบริการให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เรื่องนี้เราใช้มาตั้งแต่ต้น เพราะ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นั้นมีนักศึกษามาก ปีนี้ก็จะ 4 แสนแล้ว เพราะฉะนั้นเราต้องใช้เครื่อง คอมพิวเตอร์ช่วยตั้งแต่ลงทะเบียนเรียน งานทะเบียนทั้งหมดใช้คอมพิวเตอร์แม้แต่ตรวจข้อสอบของ บางวิชาก็ใช้คอมพิวเตอร์ เราถูกต่อว่ามาบ่อยเพราะนักศึกษาเราไม่ค่อยเชื่อ ทว่าคอมพิวเตอร์ตรวจผิด ถ้ากรณีสอบตก กรณีสอบได้ก็ว่าคอมพิวเตอร์นี้ดีมากกว่าให้ครูตรวจ แต่พอสอบตกที่ไรก็บอก ว่าคอมพิวเตอร์ใช้ไม่ได้แต่สิ่งที่คิดว่าน่าจะใช้ให้มากขึ้นและยังไม่ได้ใช้เลย ก็คือการใช้คอมพิวเตอร์ช่วย สอนในลักษณะที่อาจจะมิบเรียน แล้วก็ทำเป็นบทเรียนสำหรับคอมพิวเตอร์ แล้วเราก็อาจติดตั้งคอมพิวเตอร์ ไว้ตามศูนย์บริการต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่แล้วทุกจังหวัดทั่วประเทศเพื่อให้เป็นสื่อที่เพิ่มขึ้นอีกสื่อหนึ่ง สำหรับวิชา บางลักษณะที่เข้าใจยาก เช่น วิชาทางวิทยาศาสตร์ ทางคณิตศาสตร์ ทางสถิติ ซึ่งต้องเสนอเป็นรูปแผนผัง แผนภูมิให้เห็นภาพ ให้เห็นความเคลื่อนไหว มาถึงปัจจุบันนี้การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการนี้จะได้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้นเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นผมก็ขอเรียนถึงอนาคตของการใช้การสื่อสารเพื่อการศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับการศึกษาทางไกลนั้นไม่มีทางเลือก และไม่มีทางเลือกอื่น มีอยู่ทางเดียวคือจะต้องพัฒนาสื่อการเรียนการ

สอนขึ้นมา เพราะเราไม่มีชั้นเรียน เพราะนักศึกษากับมหาวิทยาลัยอยู่ไกลกันเพราะฉะนั้นการสื่อสารโทรคมนาคมทุกรูปแบบที่อยู่ในวิสัยที่สังคมไทยจะมีได้ จะใช้สอยได้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชจะต้องพัฒนาสิ่งนี้และนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่